

HET TAPIJT VAN BAYEUX, EEN LES GESCHIEDENIS

Het is het jaar 1066 en Willem de Veroveraar besluit zijn claim op de troon van Engeland kracht bij te zetten doorgewapende strijd. Dit besluit zal uitmonden in de langst durende veldslag tot dat moment: de Slag bij Hastings. Een veldslag die, zijn naam geeft het al weg, gewonnen werd door Willem en afgebeeld wordt op het tapijt van Bayeux. Met het (wand-)tapijt laat de Normandische Willem aan zijn analfabetische landgenoten zien dat hij in zijn recht stond toen hij de oorlog begon. Je ziet, lopend langs het tapijt, oorzaak en gevolg chronologisch aan je voorbijtrekken.

In de voorgaande *Veerkracht* beschreef ik het doel van geschiedenisonderwijs, maar (en dat gebeurt wel vaker) er ligt er een gapende kloof tussen de theorie van een artikel en praktijk in de klas. Het valt niet mee theorie te veranderen in een les voor je leerlingen. In dit artikel geef ik een voorbeeld van een geschiedenisles waarin leerlingen werken met een bron; het tapijt van Bayeux. Daarmee hebben we al de eerste eis voor een goede geschiedenisles te pakken: werk in de geschiedenisles met beeldvormers. Oké, het is er maar één, maar wel een van 70 meter.

Geen geschiedenisles zonder verbanden. Ik gaf er al eentje. In de middeleeuwen waren de meeste mensen analfabeet, waardoor afbeeldingen een heel belangrijke rol speelden. Denk maar aan de kerk. Latijn was de taal van de kerk, dat begrepen natuurlijk alleen de Romeinen (nog een lijntje) en de geletterde geestelijkheid. Om het echt te begrijpen beeldde men in de kerk heiligenlevens uit in fresco's en schilderijen. Dit kon niet vanwege de geboden (een lijntje naar de Beeldenstorm van 500 jaar verder in de tijd), maar wat moet je anders? Het tapijt hangt nu in een museum, maar heeft lange tijd

in een kerk in Bayeux gehangen. Daar kwam iedereen namelijk in de middeleeuwen. Nog een linkje: Willem leefde in Normandië, zie je het al in het woord? Willems voorouders waren Noormannen; Vikingen die tevreden werden gesteld met een lap grond in de hoop dat ze stopten met plunderen (het linkt aan het in veel methoden voorkomende leenstelsel). En dat de roots van Willem lagen bij de Vikingen, zie je maar al te goed aan de schepen op het tapijt.

Maar nu de les:

- Begin met een YouTube video over het tapijt
Als er in Engeland een Canon van de geschiedenis zou zijn, dan zou het tapijt zeker een venster zijn. Dus gelukkig voor ons zijn er veel video's te vinden. De te stellen vragen zijn: Wat zie je hier gebeuren? Wat is het verhaal van het tapijt? Samenwerkend in groepjes moeten de leerlingen deze vraag beantwoorden.
- Verdeel de klas in groepjes van vier leerlingen
De vier leerlingen krijgen allemaal twee verschillende stukjes van het tapijt. Die acht cruciale stukjes tapijt (zie onder) zijn eenvoudig te vinden via Wikipedia. Met behulp van zogenaamde kijkvragen bestuderen de leerlingen hun eigen stukjes van het tapijt. Kijkvragen zijn bijvoorbeeld: Wat doen de mensen op het tapijt? en Hebben de mensen iets in hun hand? Afbeeldingen in methoden zijn al te vaak behang voor de tekst. Je zou als leerling bijna gaan denken dat het om de tekst gaat, maar het is belangrijk dat leerlingen goed kijken naar bronnen. Om ervoor te zorgen dat leerlingen ook echt goed kijken, leiden we de leerlingen met zogenaamde kijkvragen. Vragen die iedereen kan beantwoorden, want ze sturen je ogen naar dat wat je wil laten zien. Kijk op <https://youtu.be/ZULhg3jFUI8> voor meer informatie over kijkvragen.
- Als alle leerlingen hun stukjes tapijt hebben bekeken, kun je het verhaal vertellen van het tapijt van Bayeux. En terwijl jij vertelt 'knopen' de groepjes leerlingen de strookjes tapijt aan elkaar van begin tot het eind.

Voor de duidelijkheid: een verhaal begint met 'lang, heel lang geleden'. Ik bedoel dus niet een instructie of een uitleg, maar een verhaal waarin je kenmerkende onderdelen van alle stukjes van het tapijt verwerkt. De leerlingen moeten dus heel goed naar je verhaal luisteren om hun strookje te herkennen en om vervolgens de juiste chronologische volgorde te ontdekken. Hieronder zie je acht heel belangrijke strookjes en zoals ik al eerder schreef compleet met laaghangend kleinfruit, compleet met details die leerlingen enthousiast maken voor dit geweldige vak.

Op de troon van Engeland zit Edward, Edward Rex (Rex is latijn voor koning). Je leest het in de tekst op het tapijt en je ziet het aan zijn kroon (zie foto linksboven).

De andere hoofdrolspelers zijn Harold en onze Willem, die aan de linkerkant zit. Achter hem, op stok, roofvogels waarmee edelen op jacht gaan. Je ziet hier het belangrijkste deel van het tapijt. Harold staat in het midden tussen de twee kistjes. Zijn droeve grimas is, maar dat zie je niet goed op een afbeelding, zijn snor. Hij zweert plechtig (op relikwieën; de Noormannen van deze tijd zijn christenen) dat Willem de opvolger van de Engelse koning Edward zal worden.

En inderdaad Edward komt te overlijden, maar dan neemt niet Willem maar Harold de troon over (rechts). Dat was niet afgesproken!

Willem laat schepen bouwen. Niet zomaar schepen, het waren de drakars die je ziet verschijnen. Ik kan hier nog bladzijden over door gaan, maar weet dat deze schepen uit hout van verschillende soorten bomen bestonden, omdat elk stukje van de boot bepaalde eisen aan het materiaal stelde en dat het veerkrachtige schip van boven gezien als een slang voortbewoog door het water. Is dat geen beeld?

Alles gaat aan boord, maliënkolders (best zwaar zo te zien), zwaarden, speren en helmen (ik tel er elf, jij ook?) en natuurlijk een groot vat met wijn; kanonnen bestonden toen nog niet. Je mist misschien de horens op de helm? Het klopt dat je ze niet ziet, want horens zaten niet op de helm. Verkeerde interpretatie van een archeoloog lang geleden.

Aangekomen in Engeland was er geen weerstand, omdat Harold in het noorden aan het vechten was en vervolgens zo snel mogelijk richting Hastings in het zuiden optrok. Dus Willem en zijn mannen hadden tijd om lekker te eten. Ook hier prachtige details. Zie je dat de mannen links hun schild als bord gebruiken; de gebraden kippen aan een spit? Zie je ook de derde man van rechts met de kale kruin? Dat is Odo, de broer van Willem. Hij had als jongere broer geen recht op de adellijke titel, maar in die tijd kon hij gewoon bisschop worden.

Willem steekt het kanaal over met, zoals je ziet, paarden. Stel je dat eens voor. Hoe krijg je die aan boord en vervolgens rustig het kanaal over? Je ziet op andere stukjes tapijt dat de paarden nauwelijks kunnen wachten om weer aan land te gaan en bijna hun benen breken om van boord te stappen. Mooi ook dat zeil, gemaakt van vervilt wol dat met bijenwas en olie waterbestendig werd gemaakt. Zie je ook de gaten in het schip voor de roeispanten? Op andere stukjes tapijt zie je de schilden buitenboord hangen, want zoveel ruimte was er niet op een Vikingschip.

Je ziet hem overal op het tapijt met een enorme knots van hout. Want 'gij zult niet doden' en dus geen ijzeren wapens gebruiken, maar wel gewoon meevechten.

En dan ontstaat een meterslang gevecht op het tapijt. Kijk goed naar de wapens, naar hoe Willem zijn helm naar achteren schuift, omdat het gerucht gaat dat hij is gedood (hier niet zichtbaar). Maar het is uiteindelijk Harold die op dit deel van het tapijt een pijl in zijn oog krijgt en de slag verliest.

SLOW LOOKING

Laat de kinderen ook ontdekken wat er onderaan op het tapijt gebeurt. Gebruik slow looking (zie <https://youtu.be/YPYZIzvhLEY>). Dat zijn geen ridders, maar boeren uit de omgeving die de lijken strippen van waardevolle spullen.

Natuurlijk is het goed om deze les in te bedden in een thema over de Vikingen of de middeleeuwen, maar dat moet ik aan de leraar ende gebruikte methode overlaten. Dit is gewoon een mooie geschiedenisles waarin leerlingen zelf ontdekken. Ze gaan geen antwoorden opzoeken in een tekst, maar kijken naar bronnen en construeren samen de geschiedenis vol met details die het beeld verbreden en verdiepen.

LEZEN MET BEGRIP

In een volgend artikel zal ik samen met de collega's van team taal laten zien hoe je deze bovenstaande les kan verbinden aan teksten, waardoor leerlingen lezen met begrip. Mocht je in de tussentijd meer willen weten over geschiedenisdidactiek, neem dan gerust contact op met Ron Meijer via r.meijer@kpz.nl.

OVER DE AUTEUR

Ron Meijer is hogeschooldocent geschiedenis op Hogeschool KPZ.